

Handläggare
Jenny Torssander
Telefon: 08-50835653
Linda Truvered
Telefon: 08-50835804**Till**
Arbetsmarknadsnämnden
den 22 april 2025

Remiss av betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)

Remiss från Kommunstyrelsen, KS 2025/455

Arbetsmarknadsförvaltningens förslag till beslut

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat betänkandet *Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare* till arbetsmarknadsförvaltningen för yttrande. Utredningen har haft i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt biståndsmottagande samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. Utredningen lämnar förslag på flera områden. Arbetsmarknadsförvaltningen avgränsar sitt svar till de förslag som har direkt koppling till arbetsmarknadsverksamhet eller vuxenutbildning. Förvaltningens synpunkter är i korthet:

- Arbetsmarknadsförvaltningen tillstyrker förslaget om att Socialstyrelsen ska ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande.
- Arbetsmarknadsförvaltningen tillstyrker förslaget om att en utredning ska lämna förslag på hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser kan samlas in.
- Arbetsmarknadsförvaltningen ser fördelar med förtydligade möjligheter att ställa krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering, men anser att detta inte löser det faktiska problemet som är tillgång till arbetslivsinriktad rehabilitering för målgruppen. Förslaget behöver dessutom ses i relation till förslaget aktivitetskrav som också kan omfatta denna målgrupp.
- Arbetsmarknadsförvaltningen anser att utredningens förslag om ökad uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen till socialnämnden delvis kan tillgodose behovet av kontroll av om biståndssökande står till arbetsmarknadens förfogande. Samtidigt

har olika utredningar lämnat olika förslag på området.

Förvaltningen anser att det i stället för separata förslag behövs ett sammanhållet förslag som tillgodoser behov av information i förhållande till uppdragen kontroll och planering samt skapar förutsättningar för samverkan.

- Arbetsmarknadsförvaltningen saknar förslag som skapar drivkrafter för biståndsmottagare att studera. Enligt förvaltningen är detta centralt för att skapa långsiktigt hållbar etablering på arbetsmarknaden. Kort utbildning är den tydligaste riskfaktorn för långvarigt biståndsmottagande.

Avslutningsvis vill arbetsmarknadsförvaltningen framhålla att tak eller andra begränsningar i försörjningsstödet möjligen kan stärka de ekonomiska drivkrafterna att arbeta för vissa biståndsmottagare, men för de flesta biståndsmottagare handlar det snarare om att förutsättningarna eller möjligheterna att få ett arbete saknas.

Bakgrund

Betänkandet är en del av regeringens arbete med en bidragsreform som i övrigt omfattar ett aktivitetskrav för personer med försörjningsstöd och en översyn av kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för nyanlända och icke-medborgare. Uppdraget om kvalificering till välfärden redovisas den 30 april 2025. Arbetsmarknadsförvaltningen har i ett tidigare yttrande (Dnr AMF 2024/920) avstyrkt förslaget om aktivitetskrav så som det är utformat med krav på heltid.

Betänkandet innehåller förslag om en jobbpremie.

Regeringskansliet har samtidigt remitterat ett omarbetat förslag om jobbpremie i promemorian *Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning*. Därmed svarar arbetsmarknadsförvaltningen på förslaget om en jobbpremie i ett separat tjänsteutlåtande (AMF 2025/492).

Ärendet

Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (SOU 2025:15) har haft i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att bryta långvarigt bistånd samt öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer med ekonomiskt bistånd. Utredningen lämnar förslag inom flera områden. De större förslagen, samt ytterligare några analyser och förslag som är relevanta för arbetsmarknadsförvaltningen, beskrivs i korthet nedan.

Bidragstak eller begränsningar för stora hushåll

En del i utredningsuppdraget är ökade drivkrafter för att gå från försörjningsstöd till arbete. Här ingår förslag om en modell för bidragstak och ett alternativt förslag som innebär en begränsning av försörjningsstöd för större hushåll. Förslagen är inte avsedda att

införas samtidigt. Förslaget om en modell för ett bidragstak gäller oberoende av hushållsstorlek och med utredningsdirektivets utgångspunkt att det alltid ska löna sig att arbeta. Förslaget innebär att det införs en taknivå i försörjningsstödet: Summan av försörjningsstöd, övriga bidrag och ersättningar ska inte uppgå till mer än 80 procent av en disponibel inkomst på 22 000 kronor. Utredningen bedömer att modellen bland annat inte är förenlig med barnkonventionen och att den har mycket stora negativa ekonomiska konsekvenser för större familjer.

Det alternativa förslaget är ett förslag på en modell med begränsningar för stora hushåll. Enligt direktivet ska ett sådant förslag påtagligt begränsa försörjningsstödet. Förslaget baseras på ett tillhörande förslag om en ny, moderniserad riksnorm som motsvarar dagens konsumtionsmönster och en skälig levnadsnivå för alla i biståndshushållet. I korthet innebär den föreslagna begränsningen för större hushåll att försörjningsstödet minskar med hälften av den genomsnittliga personliga kostnaden i riksnormen för varje barn utöver tre. Både förslaget om bidragstak och förslaget om begränsningar för större hushåll innebär att den disponibla inkomsten minskar för berörda biståndshushåll, men i mindre utsträckning i förslaget om begränsningar för större hushåll.

Förslag om kunskapsstöd och statistikutredning

Några av utredningens förslag är tänkta att bidra till ökade möjligheter till arbete för personer med långvarigt biståndsmottagande. Här föreslår utredningen att Socialstyrelsen ska ta fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande. Bakgrunden är bland annat att många kommuner har behov av mer stöd för att arbeta kunskapsbaserat i arbetet med att stödja biståndsmottagare till självförsörjning. Samtidigt finns det i dag begränsad tillgång till effektutvärderingar av arbetsmarknadsinsatser och andra insatser för att bryta långvarigt biståndsmottagande. En orsak är att det i stor utsträckning saknas nationella data av tillräcklig kvalitet över kommunala arbetsmarknadsinsatser, och data på individnivå, vilket krävs för att kunna utvärdera effekter. Mot bakgrund av detta föreslås att regeringen ska tillsätta en utredning om hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser kan samlas in.

Förslag kring sjukdom och ekonomiskt bistånd

Några av utredningens förslag riktar sig till målgruppen som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och samtidigt behöver ekonomiskt bistånd. Utredningen föreslår bland annat:

- *Läkarintyg vid sjukdom:* Biståndssökande som är förhindrade att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska lämna ett läkarintyg efter sju dagar. Skälen till

förslaget är bland annat att läkarintyg krävs för andra ersättningar och att det då även bör gälla försörjningsstöd.

- *Krav att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering.* Socialnämnden ska kunna begära att biståndssökande som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Detta motsvarar nuvarande möjlighet till krav på deltagande i kompetenshöjande insatser.
- *Nytt kunskapsstöd om hur biståndsmottagare med nedsatt arbetsförmåga ska stödjas.* Socialstyrelsen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska i samråd med SKR ta fram ett kunskapsstöd för att stödja biståndsmottagare som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Utredningen bedömning är att det delade ansvaret för stöd och insatser till biståndsmottagare utan SGI bör kvarstå.

Utredningen föreslår även *utvidgade möjligheter för samordnad individuell plan (SIP)*. Det är en plan som ska upprättas när den enskilde har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Enligt förslaget ska kommunen ges möjlighet att initiera samordnad individuell plan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering har avslagits.

Bistånd vid studier inom ett arbetsmarknadspolitiskt program
Utredningen har haft i uppdrag att analysera otydligheter i regelverket avseende kompletterade bistånd vid studier för inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program. Utredningen ser inget behov av att förtydliga regelverket; det är redan tydligt att den som deltar i studier inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

Utredningen bedömer dock att det ekonomiska biståndets principer inte harmoniserar med deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Reguljära studier ska som utgångspunkt finansieras med studiestöd från CSN. Ekonomiskt bistånd är vidare tänkt att vara en tillfällig försörjning medan reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program kan pågå under längre tid än vad som kan ses som tillfälligt. Utredningen lämnar inga förslag på området, men skriver att det kan finnas behov av en översyn.

Förslag att Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden utökas

Utredningen har analyserat om det finns behov av en skyldighet för Arbetsförmedlingen att lämna ytterligare uppgifter om enskilda till socialnämnden. Syftet är att socialnämnden bättre ska kunna kontrollera om biståndssökanden står till arbetsmarknadens

förfogande. Utredningen föreslår att uppgiftsskyldigheten kompletteras med uppgifter om en persons programanvisning uppgår till heltid, om Arbetsförmedlingen fattat sanktionsbeslut samt om aktivitetsrapport stämmer överens med handlingsplan.

Övriga förslag

Övriga förslag i utredningen är bland andra att försörjningsstöd inte ska beviljas för olovlig andrahandsuthyrning och att ekonomiskt bistånd endast ska lämnas till personer som vistas lagligen i Sverige.

Ikraftträdande

Utredningen föreslår att nya, föreslagna bestämmelser ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Analysuppdrag

Utredningen har även haft några analysuppdrag. Ett analysuppdrag är ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Utredningens sammanfattande bedömning är att det inte går att avgöra hur ansvaret för långtidsarbetslösa mellan stat och kommun bör fördelas för att uppnå ett så effektivt stöd och kontroll som möjligt. Ett annat analysuppdrag handlar om att klargöra rollfördelning mellan stat och kommun i vägledning och stöd till biståndstagare som studerar. Utredningen visar bland annat att regelverket om ansvaret för vägledning och stöd är omfattande, svårt att överblicka och överlappar i vissa delar.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom staben för strategi och samordning vid Arbetsmarknadsförvaltningen. Jobbtorg Stockholm och socialförvaltningen har deltagit i ärendets beredning.

Arbetsmarknadsförvaltningens synpunkter och förslag

Arbetsmarknadsförvaltningen lämnar synpunkter utifrån sitt kompetensområde och ansvar för arbetsmarknadsinsatser och vuxenutbildning. Flera förslag lämnas därför utan ställningstagande då de inte direkt berör dessa områden. Förvaltningen lämnar till exempel inga synpunkter på de alternativa förslagen om bidragstak eller begränsningar för stora hushåll, och inte heller på förslaget om en ny, moderniserad riksnorm för försörjningsstödet.

Tillstyrker förslag om nationellt kunskapsstöd

Arbetsmarknadsförvaltningen tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen tar fram ett kunskapsstöd för arbetet med att bryta långvarigt biståndsmottagande. Eftersom många kommuner, inklusive Stockholms stad, har en relativt omfattande arbetsmarknadsverksamhet är det viktigt med ett nationellt kunskapsstöd för att öka användningen av evidensbaserade insatser,

arbetssätt och metoder. Förslaget går också väl ihop med förslaget till en ny socialtjänstlag och att socialtjänstens verksamhet ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet.

Tillstyrker förslag om statistikutredning

Arbetsmarknadsförvaltningen tillstyrker utredningens förslag att en ny utredning ska föreslå hur statistik om kommunala arbetsmarknadsinsatser ska samlas in. Jämfört med statliga arbetsmarknadsinsatser är kunskapen om effekter av kommunernas arbetsmarknadsverksamhet och de olika kommunala insatserna begränsad. En orsak är att det saknas tillräckligt bra nationell statistik på individnivå.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att en kommande utredning behöver överväga vilken detaljnivå som behövs för att studera insatserna och sätta detta i relation till hur resurskrävande det blir för kommunerna att samla in uppgifterna. Förutsättningar för kommunerna behöver också beaktas utifrån de olika verksamhetssystem som kommuner använder idag och om det behövs omfattande förändringar för att kunna rapportera in uppgifter i ett framtida system. I Stockholms stad har nuvarande verksamhetssystem anpassats för att enkelt kunna tillhandahålla information till Socialstyrelsen utifrån nuvarande registrering av kommunala arbetsmarknadsinsatser. Arbetsmarknadsförvaltningen bedömer vidare att statistikutredningens förslag behöver skapa förutsättningar för att studera effekter av parallella insatser, till exempel en arbetsmarknadsinsats i kombination med olika sociala insatser.

Möjlighet att ställa krav på arbetslivsinriktad rehabilitering säkerställer inte tillgång till insatser

Utredningen föreslår att socialnämnden får möjlighet att begära att den som är förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom ska delta i arbetslivsinriktad rehabilitering. Det innebär att socialnämnden får ett tydligare lagstöd att ställa krav på biståndsmottagare med sjukdom.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser fördelar med förtydligade möjligheter att ställa krav på deltagande i arbetslivsinriktad rehabilitering. Förvaltningen vill samtidigt påtala att utredningens förslag på krav på deltagande i rehabilitering behöver ses i relation till de förslag som lämnats i promemorian *Aktivitetskrav inom försörjningsstödet* (Ds 2024:29). Förslaget om aktivitetskrav innebär skyldigheter för försörjningsstödstagare att delta i heltidsaktivitet för att bli självförsörjande. Aktivitetskravet omfattar som huvudregel även individer som har försörjningsstöd på grund av sjukskrivning eller arbetshinder av sociala skäl.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att krav på att biståndsmottagare med sjukdom ska delta i rehabilitering är mer befogat än krav på att de ska delta i heltidsaktivitet. Syftet för individen blir tydligare med krav på deltagande i arbetsrehabilitering – där målet är att få arbetsförmåga – än i ett mer allmänt hållet aktivitetskrav.

Det krav på att delta i arbetslivsinriktad rehabilitering som utredningen föreslår ligger dessutom i linje med de krav som ställs inom sjukförsäkringen om att delta i rehabiliterande insatser. Arbetsmarknadsförvaltningen ser positivt på att minska skillnaderna mellan vilka krav som ställs på personer som saknar SGI och ansöker om försörjningsstöd och övriga sjukskrivna.

Saknas tillgång till arbetsrehabilitering och samordnat stöd för målgruppen

Utredningen konstaterar att flera aktörer har ansvar för att ge stöd till personer utan SGI med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Kommunerna har den sociala kunskapen samt ansvarar för det ekonomiska biståndet. Försäkringskassan har samordningsansvar, Arbetsförmedlingen ansvarar för arbetsrehabiliteringen och hälso- och sjukvården för den medicinska rehabiliteringen. Utredningen konstaterar att för den som varken är anställd eller inskriven på Arbetsförmedlingen finns ingen aktör med uttalat ansvar för den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Arbetsmarknadsförvaltningen understryker att utökade möjligheter att ställa krav på deltagande i rehabilitering inte löser detta mellanrum i ansvarsfördelningen.

Arbetsmarknadsförvaltningen vill påtala att många kommuner inklusive Stockholms stad i praktiken tar ansvar för arbetslivsinriktad rehabilitering för biståndsmottagare. Förvaltningen anser att brister i den nationella samordningen inte ska leda till att kommuner i praktiken behöver lösa tillgången till stöd utan att det finns ett tydligt uppdrag med tillhörande finansiering. Förvaltningens analys är vidare att kommunernas ansvar utökas i och med förslaget om ett aktivitetskrav. De aktiviteter som kommunerna föreslås bli skyldiga att tillhandahålla ska kunna vara förberedande i förhållande till insatserna inom arbetsmarknadspolitiken.

Arbetsmarknadsförvaltningen erfar att biståndsmottagare som saknar SGI alltför sällan kommer i fråga för arbetsrehabiliterande insatser hos Arbetsförmedlingen och inte får det stöd för att återfå arbetsförmåga som de behöver. Givet att ansvaret är uppdelat på många aktörer är behovet av samordnat stöd, till exempel mellan Arbetsförmedlingen och kommunen, därtill stort.

Tillstyrker förslag om utvidgade möjligheter till SIP

Arbetsmarknadsförvaltningen tillstyrker utredningens förslag om att kommunen ska kunna initiera samordnad individuell plan (SIP) med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för enskilda som har fått avslag på ansökan om samordnad rehabilitering. Det kan öka chanserna för att individer får det samordnade stöd de behöver och tillgång till arbetsrehabiliterande insatser, vilket ofta saknas idag. Det är positivt att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen får ett lagstadgat ansvar att medverka i samordnad individuell plan. Samtidigt konstaterar förvaltningen att förslaget gäller en begränsad målgrupp och att behovet av SIP även omfattar andra grupper.

Saknas förslag som skapar drivkrafter till studier för biståndsmottagare

Utredningen belyser på ett bra sätt de riskfaktorer som finns för ett långvarigt biståndsmottagande. Kort utbildning är den tydligaste riskfaktorn. Utredningen konstaterar vidare att deltagande i reguljära studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program inte harmoniserar med ekonomiskt bistånd. Antalet kortbildade som är inskrivna på Arbetsförmedlingen har ökat. Kortutbildade biståndstagare är i första hand hänvisade till ordinarie studiemedelssystem. Även om systemet är förmånligt utformat kan det finnas en oro för att ta studielån bland biståndsmottagare med kort utbildningsbakgrund som har en relativt lång väg till exempelvis en gymnasial yrkesexamen. Skuldsättning i kombination med osäkerhet att klara studier eller tidigare skolmisslyckanden kan påverka. Utredningen bedömer att regelverket om ansvaret för vägledning och stöd till biståndsmottagare som studerar är svårt att överblicka och överlappar i vissa delar.

Utredningens rättsliga analys visar att det framgår av nuvarande regelverk att personer som deltar i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program står till arbetsmarknadens förfogande. Det är ett viktigt ställningstagande då erfarenheten från Stockholms stad är att det ofta är oklart hur dessa ärenden ska hanteras när socialnämnden och Arbetsförmedlingen gör olika bedömningar kring individens planering. Förvaltningen instämmer med att principerna för ekonomiskt bistånd inte harmoniserar med deltagande i studier inom ramen för arbetsmarknadspolitiska program. Det skapar inte heller förutsättningar för att den statliga styrningens mål om att fler arbetslösa ska studera inom det reguljära utbildningssystemet får genomslag.

Arbetsmarknadsförvaltningen vill understryka att det behövs förstärkningar för att öka övergångar till reguljära studier för

arbetslösa. Dagens system skapar snarare ekonomiska motkrafter än drivkrafter för att biståndstagare ska studera, samtidigt som kort utbildning är den tydligaste riskfaktorn för långvarigt biståndsmottagande.

Ökad uppgiftsskyldighet från Arbetsförmedlingen till socialnämnden kan stärka kontrollen men löser inte behov av samplanering

Bristande informationsöverföring mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna har uppmärksamats i många olika sammanhang de senaste åren. Arbetsmarknadsförvaltningen menar att det behövs en samlad bedömning som både tillgodoser socialnämndens kontroll av om biståndssökande uppfyller kravet på att stå till arbetsmarknadens förfogande *och* behovet av planering för att den sökande ska bli självförsörjande. Nu finns förslag i den aktuella utredningen om tre informationsmängder för att bättre kontroll inom ekonomiskt bistånd. I förslaget på aktivitetskrav föreslås fler, och delvis andra, informationsmängder. I stället för att olika utredningar ger olika förslag behövs ett samlat förslag som tillgodoser socialnämndens båda uppdrag, dvs. kontroll och planering. Dessa uppdrag är lika viktiga, går hand i hand och bör inte särskiljas.

Samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna förutsätter en fungerande och enkel informationsöverföring. Det saknas idag. Det handlar både om vilka uppgifter som kan delas och hur detta ska gå till i praktiken för att få en rättssäker handläggning utan långa väntetider. Nuvarande system för informationsöverföring är tjänsten SSBTEK (Sammansatt bastjänst för ekonomiskt bistånd). Idag finns tjänsten endast tillgänglig för den som handlägger ekonomiskt bistånd. Även de som planerar för insatser som ska leda till självförsörjning behöver kunna ta del av informationen.

Avslutande kommentar om ekonomiska incitament

Generellt anser arbetsmarknadsförvaltningen att tak eller begränsningar i försörjningsstödet kan stärka de ekonomiska drivkrafterna att arbeta för vissa biståndsmottagare, men för de flesta biståndsmottagare handlar det snarare om att förutsättningar eller möjligheter att få ett arbete saknas. Utredningen innehåller en gedigen beskrivning av långvarigt biståndsmottagande samt möjligheter och hinder för att bryta detta. Till exempel visar utredningen att det endast är en liten andel av de långvariga, arbetslösa biståndsmottagarna som saknar hinder att arbeta samtidigt som de inte har några svårigheter att konkurrera på arbetsmarknaden. Det som behövs är snarare tillgång till relevanta insatser och ett samordnat stöd för de som har svårt att få ett arbete.

Karina Uddén
Arbetsmarknadsdirektör
Arbetsmarknadsförvaltningen

Amanda Broman
Avdelningschef
Arbetsmarknadsförvaltningen

Bilaga

1. Remiss – betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15)

Digitala signaturer

Detta dokument har signerats digitalt av följande personer

Namn	Datum
Birgitta Karina,Uddén	2025-04-15
Amanda,Broman	2025-04-15